

Radivoje V. MILANOVIĆ

Zapisi iz logora

S J E Ć A N J E I Z F R O N T S T A L A G A 1 7 A

Sam naslov, a i priložena skica simbolizira jedan od njemačkih ratnih zarobljeničkih logora iz 2. svjetskog rata...

U ovom zarobljeničkom logoru okruženom bodljikavom žicom i visokim stražarnicama »goblarnicama«, kako smo ih mi zarobljenici zvali, u kojima su danonoćno bdili njemački vojnici s nabijenim šmajserima, živjelo je oko 40 000 ratnih vojnih zarobljenika svih nacija koje su se borile protiv Sila osovine. Među tim mnoštvom ljudi označenih brojevima, jer ime i prezime ovdje nije postojalo, bilo je i nas Jugoslavena.

Ne mislim ovdje pisati o životu u logoru, nego ovom kratkom crticom ovjekovječiti uspomenu na mnoge koji su svoje živote ostavili u ovom bodljikavom žicom ograđenom logoru.

Zelim iznesti jedan od mnogih tužnih događaja koji me se najviše dojmio i zbog koga mi i danas, kada se sjetim, nakon tolikih godina, zasuze oči...

Jednoga sunčanog jesenjeg dana 1942. godine, oko 13 sati, šetam logorskim stazama pored logorskih baraka. Došao sam pred barake-kuhinje u kojoj se sprema hrana za logoraše. Naravno, šefovi kuhinje bili su Nijemci, a pomoćno osoblje zarobljenici.

Odjednom čujem neku viku... Okrenem se i vidim: iz barake-kuhinje izlaze dva zarobljenika noseći poveći kotao u kojem je pri dnu bilo još nešto hrane. Čim su se udaljili nekoliko koraka od barake-kuhinje, oko njih i nosećeg kotla stvorio se krug od dvadesetak zarobljenika. Počeli su žlicama, od kojih se nikada nisu odvajali, gurajući se i psujući grabiti iz kotla neku kašastu masu. Trenutak nakon toga guranja netko je iz ove pridošle grupe zgrabio kotao, podigao ga i nabio na glavu jednome iz grupe. Ovaj jadnik počeo je bježati, a niz leđa preko odijela, iz kotla cijedila se ova kašasta masa. Mislim da je to bila kuhana soja koju smo mi, zarobljenici, nazivali »žmare«. Kako je ovaj s kotlom na glavi bježao, a »žmare« se cijedile po leđima, ostali su trčali za njim, grabili žlicama i prinosili ustima halapljivo gutajući.

Sve ovo promatralo je nekoliko njemačkih vojnika smijući se i škljocajući fotoaparatom. Stajao sam kao ukopan, također gladan od iznemoglosti, ali su me suze u očima osvijestile. Okrenuo sam se da ovaj prizor više ne gledam i udaljio se od mjesta ovog nemilog događaja.

Kasnije, ovom stazom i pored ove barake-kuhinje, nisam više nikada prolazio.

Nije bitno koji su ovo zarobljenici bili, Jugoslaveni ili bilo koji drugi. Međutim, uvjeren sam da je među njima bilo ljudi različitog i

socijalnog i kulturnog i društvenog statusa u cililu. Važno je ovdje kao zaključak reći: glad baca pod noge sve: položaje, obrazovanje, kulturu...

Iznosim ovaj događaj s preporukom mladim generacijama da nikada ne dozvole stvaranje ljudskih naselja ograđenih bodljikavom žicom i »ukrašenim« visokim stražarnicama.

L O G O R S K A C R T I C A

Jednog ljetnog sunčanog dana 1943. godine, bos, u kratkim hlačicama i gologlav, uputim se u francusku baraku zarobljeničkog logorskog naselja okruženog bodljikavom žicom, da potražim jednog svog prijatelja Francuza, također ratnog zarobljenika.

Ulazim u baraku. Tišina. Kucam na vrata sobe svoga prijatelja. Čujem glas iznutra: »Entrez« (slobodno)! Otvaram vrata. U sobi dvadesetak željeznih kreveta na tri kata. U jednom kutu kraj prozora na gornjem, trećem katu, opazim jednog mladića samo u kratkim hlačicama. Bon jour monsieur (dobar dan gospodine) pozdravim ga... »Bon jour monsieur« odgovara mi! Htio sam ga upitati za svoga prijatelja, ali ono njegovo »Bon jour« pobudi mi sumnju da to nije Francuz. Upitao sam ga: »Vous etez Français« (Vi ste Francuz) misleći da je Belgijanac ili Talijan. Dobio sam odgovor: »Non, je suis (Yugoslav) (Ja sam Jugoslaven).

Prasnem u smijeh i rekoh mu: Lijepo, bogami, Jugoslaveni pa se na francuskom jeziku razgovaraju i to u Njemačkoj.

Nismo bili u mogućnosti da ovaj susret proslavimo bolje, osim srdačnog i prijateljskog razgovara na materinjskom jeziku.